

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת תזריע תשפ"ב

דרכי הזהירות מעוון לשון הרע

"והיה בעור בשרו לנגע צרעת", (י"ג, ב)

בשבתות אלו דפרשיות תזריע מצורע, ראוי לכל אחד ללמוד עם בני ביתו ענייני חומר איסור לשון הרע, ובכל דור ודור יש לדרוש כפי צורך הדור, ואני מביא מה ששמעתי מרבותי זצ"ל:

דע, שאין שום עצה בעולם להינצל מעבירה זו, אלא רק לחשוב היטב לפני כל דיבור ודיבור אם אינו ח"ו מדברים האסורים, ועי' עוד ברמב"ם (פ"ז מהלכות טומאת צרעת ה"י) שהזהיר להתרחק מהישיבה עם הרשעים המדברים לשון הרע, וכלשונו שם "לפיכך ראוי למי שרוצה לכון אורחותיו, להתרחק משיבתן ומלדבר עמהן כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסיכלותם", עיי"ש.

ואם האדם מרגיש שאינו מסוגל לעצור את פיו מדיבורים אסורים, אין לו עצה אלא לשבת בדד במשך תקופה, ועי"ז יתרגל במשך זמן לחסום את פיו, וכמו שכתב אדונו הגר"א באיגרתו (הובא לשונו להלן בסמוך) "כי הדיבור והמידות צריך הרגל רב, והרגל על כל דבר שלטון, וכל ההתחלות קשות".

אמנם כיון שנגע מחלה זו מסוכנת מאוד, נתן לנו הקב"ה בדורות האחרונים את הכהן הגדול מאחיו, ה"ה הקדוש החפץ חיים זצ"ל, שביאר את חומר האיסור ואת פרטי ההלכות, וספרו הוא סם מרפא לכל אחד, וכבר כתב כ"ק האדמו"ר ה"אמרי אמת" מגור זי"ע במכתב שבכל פעם שהוא לומד בספרו הוא מרגיש תועלת, ומה נענה אנחנו אחריו.

ובכל יום אנו מתפללים "אלוקי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה", וראוי להתפלל תפילה זו בכוונה גדולה, שחז"ל ידעו את גודל הסכנה והמכשול המצוי בעוון לשון הרע, ולכן תיקנו לנו להתפלל על כך בכל יום, אמנם אין די בתפילה, אלא צריך התעוררות דלמטה מצד האדם שישתדל לשמור לשונו, ואז הקב"ה עוזרו ושומע תפילתו.

ראוי לחזור ולשנן בכל עת מה שכתב אדונו הגר"א באיגרתו, וז"ל "ועל הכל יביא במשפט, על כל דיבור, ולא נאבד אפילו דיבור קל, ולכן אני מזהירך שתרגיל בכל היותר לישיב יחידי, כי חטא הלשון על כולו, כמאמר חכמינו ז"ל אלו דברים שאדם אוכל וכו' ולשה"ר כנגד כולם. ומה לי להאריך בזה העון החמור מכל העבירות. כל עמל אדם לפיהו אמרו חכמינו ז"ל שכל מצותיו ותורתיו של אדם אינו מספיק למה שמוציא מפיו מה אומנתו של אדם בעולם הזה, יעשה עצמו כאלם, וידביק שפתותיו כשתי רחיים וכו'. וכל כף הקלע הכל בהבל פיו של דברים בטלים, ועל כל דבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם עד סופו. וכל זה בדברים יתירים, אבל בדברים האסורים, כגון לשון הרע, וליצנות, ושבועות, ונדרים, ומחלוקת, וקללות, ובפרט בבית הכנסת, ושבת ויו"ט, על אלו צריך לירד לשאל למטה הרבה מאוד. ואי אפשר לשער גודל היסורים והצרות שסובל בשביל דיבור אחד. ולא נאבד אפילו דיבור אחד שלא נכתב, בעלי גדיפין הולכין תמיד אצל כל אדם ואדם, ואין נפרדין ממנו, וכותבין כל דיבור ודיבור, כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר. אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא וגו' למה יקצוף, וכו', כי הדיבור והמידות צריך הרגל רב, והרגל על כל דבר שלטון, וכל ההתחלות קשות וכו', וזה כל האדם לא ינוח לו לחפצו, ובמתג ורסן עדין לבלום, ועד יום מותו צריך האדם להתייטר, ולא בתעניתים וסיגופים רק ברסן פיו ובתאותו, וזהו התשובה, וזה כל פרי העולם-הבא, וזהו יותר מכל התעניתים וסיגופים בעולם, וכל רגע ורגע שהאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער, ובזה יכופר לו כל עוון וניצול משאול תחתית, מוות וחיים ביד הלשון, אוי למי שממית עצמו בשביל דיבור אחד, ומה יתרון לבעל הלשון", עיי"ש.

וסיפר לי הגרא"א דסלר זצ"ל, שבת"ת דקלם לא הלכו הנשים לעולם לבית הכנסת להתפלל, וכפי שהזהיר אדונו הגר"א באיגרתו (שם) שלא ילכו הנשים בשבת לבית הכנסת כדי שלא יכשלו בחטא לשון הרע שהוא בלתי נמנע במקום

הצרעת היא הנהגה ניסית שנעשית כדי להשיב את האדם בתשובה

"והיה בעור בשרו לנגע צרעת", (י"ג, ב)

כלל בידינו שבכל מקום שנאמר לשון "והיה" בתורה, זהו לשון שמחה, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ר מ"ב) "אין והיה אלא לשון שמחה", וא"כ יש לתמוה מדוע נאמר כאן "והיה" בעור בשרו, והרי לכאורה זהו צער גדול מאוד לאדם שנעשה מצורע, ואיזה שמחה יש בזה.

אמנם העניין יבואר היטב (ויסוה"ד בדברי האלשי"ך הקדוש כאן) עפ"מ"כ הספורנו כאן שצרעת הגוף האמורה בתורה איננה מחלת הגוף כשאר מחלות, [והוכיח כן שהרי צרעת קיימת גם בבתיים ובבגדים, אף שלא שייך בהם מחלות כלל], אלא הצרעת היא אות משמים לשוב בתשובה מחטא לשון הרע, והקב"ה היה משנה את הטבע כדי לטהר את האדם שישוב בתשובה, וכמ"ש"כ (משלי ג, י"ב) "כי את אשר יאהב ה' יוכיח" וכאן ההוכחה באה בדרך נס המורה על אהבת ה' שכביכול קורא אליו לשוב בתשובה. (וזהו הטעם שהמנוגע בצרעת לא היה הולך לרופא אלא לכהן, מפני ששורש הצרעת אינה במחלת הגוף אלא בחטאים, והיה הולך לכהן שיורה לו דרך תיקון לנגעו על ידי תשובה ומעש"ט, וכמו שיבואר להלן).

ומעתה מבואר היטב מהו גודל השמחה שהיה לישראל בפרשת נגעים, שעצם קיומה של הצרעת מוכיחה על קירבתנו לקב"ה שמשנה את דרכי הטבע כדי לטהר אותנו, וא"כ, אע"פ שהנגע מצד עצמו הוא דבר קשה מאוד לאדם, אבל אנחנו שמחים שיש לנו קשר מיוחד עם הקב"ה שבדרך נס ממש מחזיר אליו את מי ססר מדרך התורה ודיבר לשון הרע.

וזהו סוד הדבר שבזמנינו אין לנו נגעי צרעת, ומשום שאין אנו זוכים להנהגה מיוחדת כזאת אלא רק בזמן שעם ישראל היה ראויים להנהגה ניסית, ואז הקב"ה היה מעורר את האדם מיד כשחטא, ולא לתר היה שולח נגע צרעת כדי לעוררו לשוב אליו, אבל בזמנינו אנו חיים בהסתר פנים ואין אנו זוכים לראות ניסים גלויים.

צרעת הנשמה בזמנינו

אמנם מאידך, אע"פ שבזמנינו אין נגע צרעת הנראית בגוף, עדיין הצרעת נשארת חקוקה בנשמת האדם, וכמו שאמרו חז"ל (תנחומא מצורע ב) לבאר הפסוק (משלי כ"א, כ"ג) "שומר פיו ולשונו שומר מצוות נפשו", אל תיקרי 'מצוות' אלא 'מצרעת', וביאר בזה השל"ה הקדוש (פסחים מצה עשירה דרוש שלישי) שהצרעת נחקקת בנשמת האדם אף בזמן הזה, וזהו מה שאמרו "שומר מצרעת נפשו", שמי שנהר מדיבורי לשון הרע הוא שומר את נשמתו מצרעת, [ד"נפשו" היינו נשמתו, וכמו שביאר שם השל"ה], אבל מי שלא נזהר מלשון הרע, נשמתו נעשית מצורעת עד שישוב בתשובה.

וביאר הדברים נראה, שעיקר הצרעת היא בנשמה, אלא שבזמנים קודמים שהקב"ה היה נוהג עמנו בגלוי, הייתה הצרעת שבנשמה ניכרת בגוף בזמנות נגע, אבל בזמנינו שאין אנו זוכים להנהגה ה' בגלוי, אין הצרעת ניכרת בגלוי אלא היא נשארת בנשמה בלא שנוכל להכיר בה בעולם הזה.

אכן אף שבעולם הזה הגוף מחפה על הנשמה ואין מתפרסם קלונו ברבים, אבל בצאת נשמתו מהגוף לאחר פטירתו, אם לא שב בתשובה, נשמתו מלוכלכת בנגעים וקלונו מתפרסם לעין כל לנצח, ונשמתו יושבת בדד מחוץ למחנה שכינה ה"י ואוי לנו מיום הדין.

ובזה יש לפרש טעם הדבר שהאריכה תורה כל כך בדיני נגעים, ואע"פ שלא מצינו כן בכל דיני התורה שאפילו בחמורות התורה מקצרת, דכיון שעיקר הצרעת היא בנשמה לכן האריכה בזה התורה כל כך להזהיר אותנו לשמור על הנשמה שהיא חביבה מאוד אצל הקב"ה.

וכל העניינים האלו שישודם בנשמה אין לנו השגה בהם והדברים סתומים וחתומים, ולעתיד לבוא יתבררו נפלאות ממש מפגמי החטא ותיקוני הכהן שאיננו זוכים להבין בעולם הזה.

נתרם לעילוי נשמת מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל

נדבת ידידנו עוז הרב אברהם ישעיהו שטרן שליט"א

ממקורבי מרן רבינו שליט"א וממקורביו ונאמניו של מרן שר התורה זצוק"ל

יזכוי הרבבות בהדפסת דברי המספד על מרן זצ"ל יעמוד לו להתברך בכרכת התורה, וכשם שבירכו מרן זצ"ל בימי חיותו בכל מיילי דמיטב ברוחניות ובגשמיות, כן גם יעמוד מרן זצ"ל לאחרי פטירתו עבורו למליץ יושר להתברך בכל מיילי דמיטב

שמתאספות שם נשים, ואפילו כדי לשמוע לפרשת זכור לא הלכו הנשים לבית הכנסת, וכל זה כדי שלא ייכשלו בדיבור או בשמיעת לשון הרע ח"ו.

שתי סיבות שבעבורם נכשל האדם בגאווה

"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת", (י"ג, ב)

בנועם אלימלך פירש הפסוק בדרך רמז כלפי גנות מידת הגאווה, שהלא אמרו חז"ל (ערכין ט"ז ע"א) שהנגעים באים גם על גסות הרוח, ולזה רומז "שאת" מלשון 'התנשאות' וגאווה, "וספחת" הוא מלשון 'הסתפחות' אחר החברה [וכמו "ספחני נא", ו"בהרת" הוא מלשון 'בהירות' ללא שום טשטוש ופגם, והפסוק כאן מדבר על גנות מידת הגאווה (הרמוזה ב"שאת") שהיא שורש לכל החטאים והמידות רעות, וממשיך הכתוב ומפרש מה הם שני הסיבות העיקריות שהאדם נכשל מחמתם בגאווה, או משום "ספחת" שהוא נספח ומחבר עצמו לחברים רעים, או משום "בהרת" שהוא מרגיש על איזה מעשה טוב שעשה, שמעשה זה נקי לגמרי ובהיר מכל פגם, ועי"ז יכול לבוא לידי פניות וגאווה אם אינו זהיר לשמור עצמו, עיי"ש.

◇ ◇ ◇

שלושה סיבות שבעבורם מדבר האדם לשון הרע

ויש לפרש עוד כע"ז באופן אחר, דהנה ידוע שהצרעת באה על עוון לשון הרע וכמבואר בגמ' (ערכין ט"ז ע"ב) "כל המספר לשון הרע נגעים באים עליו", ומעתה יש לפרש שנאמרו כאן שלושת טעמים שמחמתם נכשל האדם בחטא לשון הרע, הטעם הראשון הוא משום "שאת" שהוא בעל גאווה ורוצה להתנשא ולהראות לחבריו שהוא יודע הכל ומתון כך מפרסם עובדות בלתי ידועות על אחרים, והטעם השני הוא משום "ספחת" שנסחף אחר חברים רעים שמדברים לשון הרע ואינו מתגבר על המלעיגים עליו ולשתוק, והטעם השלישי הוא משום "בהרת" שרוצה להראות שהכל בהיר לפניו והוא יודע הכל, והקב"ה טימא את כולם.

חובת התבוננות ודרישה וחקירה קודם שמחליטים על אדם

שמותך לדבר עליו לשון הרע לתועלת

"וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן וגו', וראה הכהן וטמא אתו", (י"ג, ג)

יש לדקדק מדוע נכתב בסוף הפסוק "וראה הכהן", והרי כבר נכתב בתחילת הפסוק "וראה הכהן", וא"כ כל הפסוק עוסק במעשי הכהן לפי ראייתו, והיה צריך לסיים לכאורה "נגע צרעת הוא וטמא אותו", ומדוע חזר הכתוב וכתב פעם נוספת "וראה הכהן".

ושמעתי לפרש בזה, שהתורה רמזה לנו בזה, שלפני שהכהן מחליט לטמא את האדם, דבר שטומן בתוכו משמעות חמורה מאוד לחייו, להוציאו מסביבתו וממשפחתו ולהיות במעמד שפל של מצורע, עליו להתבונן היטב, ולא ימהר להוציא פסק דין על אדם מישראל בהסתכלות ראשונה, אלא יתבונן שוב פעם, שכן אולי בפעם שניה יראה את הדברים אחרת ויחליט שאין זה נגע טמא.

ומכאן יש לעורר, שקודם שמחליטים שמותר לדבר 'לשון הרע לתועלת', או שבאים להחליט על אדם מסוים שיש 'מצוה' לדבר עליו לשון הרע, יש לבדוק הדבר לעמקו בבדיקה וחקירה אם אמת הדבר או שמא נגע ומוסת

הוא המיצר הרע שפועל להסיתו לחשוב שעל פלוני יש מצווה לדבר לשון הרע, וכ"ש אם באים להחליט כן על תלמיד חכם, שבוודאי צריך שבע בדיקות וחקירות, שהלא המספר לשון הרע על ת"ח עונשו כפול ומכופל שאין רפואה למכתו. וגם כאשר הדבר מותר יש לו לבדוק בנפשו שאינו מדבר מתוך שנאה וכיוצא אלא אך ורק לשם שמים.

◇ ◇ ◇

אבי זצ"ל היה נזהר מאוד בהלכות לשון הרע, ופעם רצה לדבר עם אימי ע"ה בכדי לברר על איזה אדם, אך חשש לאיסור לשון הרע, ושלח על ידי הגאון הקדוש רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל שהיה מתארח בביתם, לראדין להקדוש החפץ חיים זצ"ל, לשאול האם יש איסור לשון הרע בבעל ואשתו שכבר יודעים את הלשון הרע, אלא שמדברים יחד על הלשון הרע כדרך שיחת איש ואשתו, לאחר זמן הגיעה תשובת החפץ חיים בכתב יד קדשו, שאף עם אשתו אסור. (אך במשך השנים נאבד המכתב יחד עם עוד הרבה מכתבים מגאוני וגדולי הדור זצ"ל, ולא נשאר העתק ממנו, וחבל על דאבדין).

אין האדם זוכה לתיקון דצרעת על חטאו

אלא אם לא פרק עול מלכות שמים מעליו

"כולו הפך לבן טהור הוא", (י"ג, ג)

הדברים מופלאים, שהרי לכאורה אם נתכסה כל גופו בנגע טמא, היה צריך להיות טמא בטומאה החמורה ביותר, והיאך יתכן שנטהר דוקא על ידי מה שכל גופו מכוסה בנגע.

ונראה לבאר בדרך רמז, דהנה באמת תומאת הצרעת היא לטובתו של אדם, שהרי הצרעת באה על עוון לשון הרע (ערכין ט"ז ע"ב), וזהו מתנה טובה לאדם שהקב"ה מעוררו ומכריחו לשוב מחטאו כדי שיוכל להיטהר מצרעתו, (וכמו שנתבאר לעיל פסוק ב' שלכך כת' כאן "והיה" שהוא בכ"מ לשון של שמחה), אמנם לא כל בעל לשון הרע זוכה למתנה זו מהקב"ה, אלא דוקא אם הוא נכשל בחטאו מחמת תאוותו והיצר הרע שבויער בו להכשילו בחטא, אבל אם הוא פורק עול ולא איכפת לו כלל לדבר לשון הרע, אדם כזה אינו זוכה להתעוררות מהקב"ה לשוב בתשובה על ידי תומאת צרעת.

ומעתה מתבאר היטב יסוד הדבר שאם "כולו הפך לבן טהור הוא", ומשום שאם כולו הפך לבן, אות הוא שהוא שקוע היטב מראשו ועד רגליו בעוון לשון הרע, והוא בגדר "פורק עול" שלא איכפת לו כלל מהחטא, והוא אינו זוכה לקבל התעוררות לתשובה מהקב"ה על ידי תומאת המצורע.

◇ ◇ ◇

הפושעים שמתחבאים תחת מסווה כשרות הם הגרועים ביותר

עוד נראה לפרש, שאם ניכר לעין כל שהוא מוקף בסימן טומאה מראשו ועד רגליו, אין צורך לטמאו ולהרחיקו כיון שעצם מצבו מכריז להתרחק ממנו, ואין שום סכנה שתמימים וישרים ייסחפו אחריו, אבל אם יש בו רק מקצת לבן ואינו מוקף לגמרי בסימן טומאה, הרי הוא טמא, כי הוא עוד יכול להראות את עצמו כאחד משלנו, ולכן צריך להרחיקו כדי שלא יסית אנשים תמימים וישרים.

וזהו כלל גדול, שאפיקורס שניתק עצמו לגמרי מאיתנו ואין לו שום קשר אלינו, אין סכנתו גדולה כמו מי שמכסה עצמו בכסות טהור שכביכול הוא חרדי או קנאי.

מספד מר על מרן שד התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

שנאמר בהיכל ישיבת חברון – גבעת מודכי

ולאחר שנפטר בירושלים הגה"ק רבי יהושע לייב דיסקין, הכריז מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל על כל בני העיר דבריסק ביטול מלאכה, וציוה לבוא לשמוע דברי מספד, וראשי הקהילה רצו להביא שם אחד מגדולי התורה שיספיד, אבל הגר"ח זצ"ל ביקש תחילה מאותו גדול שישמיע לפניו את דברי המספד שבדעתו לדבר. וכששמע הגר"ח זצ"ל את דבריו, סירב לקבלו כמספיד ואמר שגדול זה הוא 'דרשן' ולא 'ספדן', ובהספד אין צריך 'דרשן' שיודע לדרוש בדברי אגדה, אלא צריך 'ספדן' שיודע לעורר את הקהל לבכי, ולכן ציווה הגר"ח לשכור מספיד וכמו שהיה בשנים עברו, והמספיד בא ובכה, וכל העולם געו אחריו בבכייה.

אמנם אני לא יכול לקיים הספד כדין ולעורר את הקהל לבכי, ולכן אבקש מחילה מר' חיים שאינני "מספיד" כדין.

עיקר מטרת ההספד והבכי הוא כדי להעמיד ולבנות את קיום התורה

והנה לאחר פטירת משה רבינו נאמר (ל"ד, ח-ט), "ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה, ומיד לאחר מכן נאמר בסמוך, "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידי עליו", ונראה

חובת הספד על תלמיד חכם

אנחנו באמצע ימי אבילות על נזר ישראל ותפארתו, ומחויבים **אנו מן הדין להספיד אותו כדין רבו מובהק**, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ד סעי' י') שמי שמפורסם בדורו כגדול הדור דינו כרבו מובהק.

"הלא תדעו כי שר וגדול נפל בישראל", הוא היה שר בתורה וגדול במעשים ועבד ה' כפשוטו. **הציבור קוראים לו בתוארים שונים - כמו "גאון" ו"צדיק", אבל אנחנו נקרא אותו בתואר שקרא הקב"ה על משה רבינו: "משה עבדי מת", וימת משה עבד ה'.** וזהו התואר הגדול ביותר, ור' חיים היה עבד ה' כפשוטו בכל פעולותיו בכל עת, ולא חיפש ממון או כבוד אלא רק לעשות רצון ה', ובזה כלול כל מעלותיו, ששעבד עצמו לגמרי לקב"ה.

הוראת הגר"ח מבריסק מהו דרך ההספד

והנה החפצא דהספד היא הבכיה, וכמו שנאמר "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה", וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סד"מ) "מצותו שיאמר דברים המשברים את הלב, כדי להרבות בכיה ולהזכיר שבחו".

תורה, ולאחר הסתלקותו הרגישו כספינה בלב ים שאין יודעים כלל היכן נמצאים.

וגם עכשיו אחרי שנפטר הצדיק הקדוש הזה, הרי עליונים ותחתונים נלחמו זה עם זה, עליונים ביקשו אותו ותחתונים ביקשו אותו, והקב"ה החליט שהעליונים ינצחו, ואנחנו נשארנו כספינה בלב ים, וזקוקים אנו לרחמי שמים מרובים, ובפרט בשעה קשה כזאת שספינת היהדות החרדית רועשת עכשיו בלב ים, שהרשעים כים נגרש ורוצים לעקור אותנו מהקב"ה ולעשותנו עם ככל העמים וגוי ככל הגויים, ובאים בגזירות שלא נוכל נחנך את ילדינו כדרך התורה, ולא נוכל לדבר אלא במכשירים שהם יקבעו, ולא לאכול אלא מה שהם רוצים, וכל כוונתם בזה הוא רק דבר אחד, לעקור אמונה מהקב"ה, ודווקא בשעה קשה כזאת השאיר אותנו הקב"ה כספינה המטורפת בלב ים.

וידוע מה שאמרו תלמידי הקדוש החת"ס על הפסוק בתהילים (ע"ט א') "מזמור לאסף אלוקים באו גויים בנחלתך", ושאלו חז"ל (איכ"ר ד' ט"ו) "מזמור לאסף, קינה לאסף מיביעא ליה, ואמרו תלמידי החת"ס שהמזמור הוא על שבאו גויים בנחלתך ולא יהודים, כי כשהיהודים פורקי עול נלחמים איתנו, המצב הוא קשה יותר ממה שהגויים נלחמים איתנו, עכ"ד, וכוונת הדברים הוא שעל הגלות אצל הגויים יש לנו מסורת דור אחר דור במשך כאלפיים שנות גלותינו מה לעשות והיאך לנהוג, אבל בגלות תחת רשעי ופריצי עמינו, אנחנו כספינה המטורפת בלב ים, שמתחדשים בכל זמן שאלות חדשות היאך להתנהג, ואין לנו קבלה ברורה על כל שאלה כדת מה לעשות, וזה גרוע יותר מהכל, ועל זה מקוננים אנו עכשיו.

מסירותו למען בית ישראל יחד עם דאגתו לכל יחיד

והנה בשעה שאלישע ראה את אליהו הולך בסערה לשמים אמר (מלכים ב, ב' י"א) "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו", ונראה שנתכוון בזה להסביר את האבידה, שמצד אחד היה "אב" לכל יחיד ויחיד בבית ישראל ודאג לו לכל צרכיו, ומצד שני היה כמו "רכב ופרשיו" שמנהיג את בית ישראל.

ואף אנו נאמר על ר' חיים "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו", שמצד אחד הוא היה "אבא" שהיה דואג לכל יחיד ויחיד בעת צרתו, ומצד שני נשא על כתפיו את משא הציבור.

ניצול הזמן ללימוד התורה

עליו אפשר לקרוא הפסוק "אברהם זקן בן בימים" (בראשית כ"ד א'), ופירשו בזהו"ק (ח"א רכ"ד) שהוא מילא את תפקידו בשלמות בכל יום.

והנה במדרש תנחומא (משפטים פ"ט ט"ז) איתא שבכל לילה ולילה בשעה שאדם הולך לישון, נשמתו עולה למעלה לתת דין וחשבון על כל מעשיו שבאותו היום, עיי"ש. ומבואר בזה שכל יום נמדד בפני עצמו ויש עליו משפט בפני עצמו, אמנם יש עוד מדרגה של משפט לא רק על הימים אלא על כל רגע ורגע, וכמו שכתוב (איוב ז' י"ח) "לרגעים תבחננו", וכך היה ר' חיים זצ"ל, שהיה מקדש כל רגע כפשוטו ללימוד התורה, והיה מקצר מאוד בדיבורו כדי לשמור על זמן, ואפילו מה שהיה מוכרח לדבר היה מקצר בו, וממנו נתבונן לנצל הזמן ללימוד התורה.

וידוע שבשעה שהיה הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל חולה מסוכן, קיבלו על עצמם תלמידיו בני הישיבה בראדן ללמוד סכום מסוים של שעות לזכות רבי נפתלי, וכל אחד קיבל על עצמו סכום שונה, ובאו להקדוש החפץ חיים וביקשו ממנו שייתן גם הוא זמן מלימודו לזכותו של רבי נפתלי, והשיב להם החפץ חיים שעליו לחשוב בדבר ולשקול בדעתו כמה הוא יכול לתת, שכל זמני היום מלאים אצלו בעבודת השי"ת, ולמחר באו אליו בשנית, ואמר להם שהוא מוכן להוסיף דקה (מינוט) אחת של חיים, והוסיף שברגע אחד יכולים לפעול הרבה לאין שיעור.

ובספר דרך פיקודין (לא תעשה, ל"ד, ג') כתב שביטול זמן להבל וריק הוא ענף איסור רציחה, וביאור הדברים שבש"ע (יר"ד ס"י של"ט סעי' א' ובש"ך שם סק"ה) מבואר שאסור להזיז את הגוסס או להעצים עיניו של הגוסס, ואם קירב את מיתתו ברגע אחד בלבד הרי הוא נחשב כשופך דמים, וא"כ באותה המידה גם מי שביטל מזמנו כמה רגעים להבל וריק נחשב לענף רציחה, שהרי זמן הוא חתיכת חיים, והמבטל זמנו ואינו מנצלו הרי הוא כמי שאיבד חלק מחייו.

ידיעתו המופלגת בתורה

בכל שנה למד ש"ס בבלי וירושלמי תוספתא מכילתא ספרא ספרי וזוהר הקדוש, והיה "מרא דכולא תלמודא", ועליו נוכל לקרוא "נפלה עטרת ראשינו", שעצם מציאותו היה "עטרה" לראשינו, שעוד נמצא בדור הזה גאון כמותו.

ויש שטועים לחשוב שר' חיים היה ר' חיים, והיו לו כוחות מיוחדים אבל לא כל אחד יכול לזכות להיות כמוהו, אבל האמת צריך לדעת שכל אחד שיעמול בתורה בכל כוחו, יצמח גדול בתורה בלא שום ספק.

מזה, שכאשר בוכים על פטירת אדם גדול, צריכים לראות שהבכי יביא להתעוררות לבנות את העתיד, ואין שום טעם לבכות בכי של חיים על העבר, וזהו מה שנאמר כאן "ויבכו בני ישראל את משה" וגו', ומיד "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה", ולהורות שלא נשארו שקועים בבכי בלבד, אלא פעלו מיד להעמיד את קיום התורה בישראל על ידי קבלת הנהגתו של יהושע, ובזה גופא נחשב להם בזעיר אנפין כאילו משה רבינו עדיין חי ביניהם, מאחר שהניח אחריו ממשיך שנסמך מכוחו והמשיך את דרכו.

וזהו עיקר תפקידנו עכשיו בבכי והספד על פטירת רבי חיים, לבנות את העתיד, ולהתבונן בדרכיו כדי ללמוד ממעשיו.

ביאור ענין חובת הספד

והנה בעיקר חובת הספד על ת"ח יש לתמוה למה החיוב גדול כל כך להספיד תלמיד חכם, עד שאם מתעצל בהספדו מקצרים לו ימיו (כמבואר בשבת ק"ה ע"ב), וביותר יש לתמוה לאחר פטירת הגאון ר' חיים זצ"ל שזכה לאריכות ימים, ומעולם לא חשבו שהוא יחיה לעולם שהרי סוף כל האדם למיתה, ובפרט שכל ימי חייו היו בקדושה וטהרה, והניח בית של תורה, ושמעתא בפומן בכל יומא, ועל מה הבכי הגדול בשעת פטירתו.

ונראה שעיקר חובת הספד הוא להסביר את האבידה מה איבדנו, ולהתבונן במעלותיו ולראות עד היכן ילוד אשה יכול להגיע, ומזה נלמד ללכת בדרכיו, אבל לספר מעשיות לחוד אין בזה מעלת הספד אלא העיקר להתבונן במדרגתו ולעורר ולהתעורר עד היכן אפשר להגיע, וכן מפורש במאירי שעיקר מעלת ההספד הוא להתעורר לתשובה.

ובגמ' בכתובות (ק"ג ע"ב) איתא דבההוא יומא דאשכבתיה דרבי, יצאה בת קול ואמרה "כל מי שהיה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב", ונראה בביאור הדברים שבלוייה של רבי הציבור בכו עד לב השמים, והתעוררו בהתעוררות עצומה לתשובה, ושינו מעשיהם לטובה, ולכן זכו לחיי העולם הבא, אבל מי שבא ללוייה כדי לראות כתייר בעלמא, או שבא לשמוע ההספד כדי לשמוע סיפורים, אינו בגדר משתתף באשכבתיה דרבי ואינו זוכה עי"ז לחיי העולם הבא.

ולכן עכשיו הוא הזמן לכל אחד לשוב אל דרך אבותינו בתשובה שלימה, ובגמ' מבואר (מ"ק כ"ב ע"ב) שנשיא שמת בתי המדרשות כולם בטלים במשך שבעת ימי האבלות ומתאספים בכל יום להספידו, והיינו משום שלאחר הסתלקות הנשיא, חובת השעה הוא להספידו כדי להתעורר לדבוק בדרכיו, והזמן מסוגל מאוד לזה, ומי שמנצל את ההזדמנות יכול לזכות עכשיו ללא שיעור וגבול, ולכן כל אחד ישתדל להחליט בדעתו לגמרי להשתנות כאדם חדש ולהוסיף שעות בתורה בעמל ובקביעות גדולה כדרכו של ר' חיים, ולהוסיף חיזוק בכוונת התפילה, ובזה יזכה למעלת התשובה להיחשב כאילו נברא היום בעולם חדש.

וכבר כתב הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל (יערות דבש ח"ב דרוש ז) שלאחר פטירת אדם גדול זהו עת רצון למעלה וסגולה גדולה לדבוק בדרכיו, וכלשונו שם: "כל מידותיו מופקרים, וכל איש ישראל יכול לזכות, זה יאמר אני אזכה במידת ענוה שלו, וזה יאמר אני אזכה במידת התמדת התורה כמוהו, וזה יאמר אני אזכה במידת מדקדק במצוה כמוהו, וזה להיות ירא חטא וסור מרע כמוהו, וכל אחד יכול לזכות במידה ומעלה אחת", ע"כ.

בן אוני - בנימין

ובשעה שנפטרה רחל אימנו ע"ה, היא קראה לבנה שנולד לה בשעת מיתתה "בן אוני" (בראשית ל"ה י"ח), אבל יעקב אבינו לא הסכים לזה וקרא לו "בנימין", ולכאורה יש לתמוה מדוע לא הסכים יעקב אבינו ע"ה לקיים את בקשתה האחרונה של אשתו טרם פטירתה.

ונראה, שכוונת רחל היה שיזכרו תמיד את האסון הנורא שאירע בשעת לידתו - שהיא נפטרה בלידתו, אבל יעקב אבינו לא הסכים לכך, כי לאחר אסון נורא כזה, עיקר החובה הוא לכוון את דור העתיד ללכת בדרך ימין ולא להיות שקועים רק באבל על העבר, ולכן קרא לו "בנימין" - מלשון ימין, ולהורות שאנו הולכים הלאה בדרך ימין לבנות ולשקם את ההריסות, ולכן חובת השעה עכשיו להתבונן בדרכי הנפטר כדי להמשיך בדרכיו ולהעמיד את התורה בישראל.

המצב בזמנינו לאחר הסתלקותו

והנה בגמרא בב"ב (צ"א ע"א-ע"ב) איתא, "אותו היום שמת אברהם אבינו אמרו אוי לדור שאבד מנהיגו, אוי לספינה שאבד קברניטה", ע"כ. וראוי להתבונן בכפלות הלשון שאמרו "אוי לדור שאבד מנהיגו, אוי לספינה שאבד קברניטה", ומהו החילוק בין לדור שאבד מנהיגו, לספינה שאבד קברניטה.

ונראה שדור שאבד מנהיגו זהו מצב שאינם יודעים אם לפנות לימין או לשמאל, אבל יש מצב גרוע מזה של ספינה שאבד קברניטה, שלא זו בלבד שאינם יודעים אם לפנות לימין או לשמאל, אלא גם אינם יודעים כלל היכן הם נמצאים, וזהו המצב הנורע ביותר, וכך הרגישו אנשי הדור לאחר הסתלקות אברהם אבינו שכן הוא ברוחב דעת תורתו היה מראה ומבאר הכל עפ"י דעת

ועובדא ידענא שפעם סיפרו למרן הגרי"ז זצ"ל על רב אחד שהספיד את רבינו החזון איש זצ"ל, ואמר שהחזון איש זכה לכל מה שזכה משום שלמד תורה לשמה, והגיב מרן הגרי"ז זצ"ל, "לי יש תירוץ פשוט ואמיתי יותר, "פשוט החזון איש עמל ויגע בתורה בכל כוחו כפשוטו ממש, ולכן הוא זכה למדרגה שלו ואחרים לא זכו".

ושמעתי מפי מרן הגרי"ז זצ"ל בשם אביו מרן הגר"ח זצ"ל שעל כל בחור ישיבה ללמוד לכל הפחות ארבעים דפים בהבנה בכל חודש, ובלא זה אינו זוכה לחדש חידושים אמיתיים בתורה, והוסיף מרן זצ"ל ואמר: "בדורנו אפשר להתפשר על עשרים דפים בחודש, אבל פחות מזה בשום אופן אי אפשר להתפשר".

חובת השעה

והקב"ה יעזור שנזכה לקיים חובת הספד כדון, והיינו על ידי שנושב בתשובה ונתחזק בתורה ובחסד שרק בזה מקיימים חובת הספד כדון, ובגמ' בשבת (קנ"ג ע"א) איתא "אחים בהספידא דהתם קאימנא", ופירש"י "בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי, שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו", והרי מבואר שהנפטר נמצא בשעת ההספד ומצפה וממתין שהציבור יבכו, וטעם הדבר ביארו המפרשים, כי אם הציבור מתעוררים לתשובה עד כדי בכיה, הרי זה מועיל לנשמתו, ולכן הוא מצפה שהציבור יבכו שבוה יזכה לעליית נשמה.

וכל אחד יחשוב עם ידידו ומכריו על הסכנה שאנחנו נמצאים כאן בארץ הקודש בכל רגע, ועד כמה זקוקים אנו לרחמי שמים בכל רגע, ויבין שהחיים קצרים וצריכים אנו להוסיף זכויות בתורה ובחסד ולהתפלל ככוונה, ואפילו אם יכול להחליט שיתפלל רק שמונה עשרה אחד יותר טוב, כבר כדאי הדבר

שבזה זוכה למלאך מליץ עבורו בשמים, וכדאיתא באבות (פ"ד מ"א) "העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד", והמלאך נברא כפי הכוונה, ועל הכל צריך להתחזק ביראת שמים וכדכתיב (דברים י"ב) "מה ה' אלוהיך שואל מעמך כי אם ליראה".

ובפרט כשרואים אנו עכשיו שפרצו מלחמות בעולם, הרי צריכים אנו להזדרז ביותר בעסק התורה ובגמילות חסדים, וכדאיתא בגמ' בסנהדרין (צ"ח ע"ב) "מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים", ודקדק הקדוש ה"חפץ חיים", שלא אמרו "ילמד תורה ויעשה גמילות חסדים", אלא אמרו "יעסוק בתורה ובגמילות חסדים", והרי שכדי להינצל מחבלי משיח צריך לעשות האדם את התורה וגמילות חסדים כ"עסק" שהוא טרוד בו וחושב היאך לשפר ולתקנו עוד ועוד, ולא יעשנו רק באופן עראי, אלא יתייחס לזה כמו "עסק" שחושב בכל הזמן עצות היאך להגדיל ולחזק את התורה וחסד, ועי"ז יזכה להינצל מחבלי משיח.

ובאמת קשה לנו אפילו לתאר במחשבה מה שאנחנו צריכים לעבור בחבלי משיח, אך הנה פתאום אנחנו רואים שהמלחמות הקרובים לתקופת משיח כבר הגיעו, והקב"ה יעזור ויתן לנו הכח שנוכל לעבור את הניסיונות הקשים שעוברים עלינו, וכבר אמר הגה"ק מהרי"ל דיסקין זי"ע לפרש מה שאומרים בתפילת הושענאות: "הושענא שלש שעות הושענא", שתפילה זו היא על שלש שעות האחרונות שלפני ביאת משיח צדקינו, שאז מבול של כפירה ישטוף את העולם וכל העולם כולו נתפס במינות, ורק אנחנו נחזיק באמונה עד זיבולא בתרייתא, ועל זה מתפללים אנו: "הושענא שלש שעות הושענא", והקב"ה יעזור שנזכה לביאת משיח צדקינו במהרה ובקרוב.

דברים בענייני השעה על מלחמת רוסיה ואוקראינה שנאמרזו השבוע בהיכל המתיבתא דישיבת צאנו בנתניה (חלק מהדברים נאמרו גם בעצרת מספד בהיכל ישיבת חברון)

ובמינים ואפיקורסים, ועכשיו נמצאים אנו בתקופה זו של המלחמות האחרונות שיהיו בתקופת חבלי משיח שזוהו תקופה קשה, וכדאיתא בגמ' (סנהדרין צ"ח ע"ב) על רבי יוחנן שאמר "ייתי ולא איחמיניה", והיינו שרוצה לקבל פני משיח, אבל אינו מוכן לקבל את הייסורים של חבלי משיח, והנה רבי יוחנן היה בעל ייסורים גדול, שעשרה בנים שהיו לו, נפטרו כולם בחייו, ואעפ"כ לא רצה לחיות בתקופה זו של חבלי משיח, והרי לנו עד כמה הסכנה מרחפת בתקופה זו של חבלי משיח.

ובספרים מבואר שבשעה שמסתלק צדיק הדור, נעשה העולם כעולם חדש, שעולם עם הצדיק ועולם בלי הצדיק זהו שני עולמות, ולכן חובותינו בשעה כזאת היא לבנות עולם חדש, וזהו על ידי שנשנה את מעשינו לטובה ונתחדש להיות כאנשים חדשים, וזהו כל תכלית ההספד שנכין את עצמינו בתשובה ובמעשים טובים לבנות את העולם. ולכן כל אחד יראה עכשיו על ידי ההספד - להתעורר לתשובה ועי"ז להיחשב כתינוק שנוולד.

וזכורני שלאחר תום המלחמה הנוראה כאשר הובררה המציאות הנוראה שמיליוני יהודים - אנשים נשים וטף נשחטו ונהרגו על קידוש ה', ובתוכם גם הרבה גדולים וצדיקים ויראי ה' שהיו קודם המלחמה, התייאשו כמעט כולם מלהקים את עולם התורה והחסידות, וסברו שאין עוד תקומה ח"ו למצב כזה אלא בביאת משיח צדקינו, אבל אז נעמד כ"ק האדמו"ר משפע חיים מצאנז זצוק"ל כארי ולא התייאש על אף כל מאורעות המלחמה האיומה שעבר, ובנה הרבה מוסדות תורה וחסידות יחד עם גדולי התורה בזמנו שהפריחו את שממות היהדות החרדית, וזכה שהיה לו חלק גדול בהקמת עולם התורה לאחר המלחמה, וראינו אז מהו כוח היחיד לבנות עולמות ממש, וזהו לימוד מוסר השכל לדידן עד כמה כל יחיד יכול לפעול ולבנות עולמות חדשים.

ובעיקר יש ללמוד מזה עכשיו לאחר הסתלקות הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, שחובותינו עכשיו לבנות עולם חדש של תלמידי חכמים, וכל אחד צריך לדע שהוא מסוגל לבנות את עצמו כפשוטו, והיינו על ידי שילמד יותר שעות בעמל ויגיעה, או שיוסיף בכוונת התפילה, שלא יתפלל רק לצאת ידי חובתו אלא יתפלל מקירות ליבו, ויעזרנו הקב"ה שנזכה במהרה לנחמה הגדולה בביאת משיח צדקינו במהרה ובקרוב אמן.

א.ה. השבוע נשא מרן רבינו שליט"א שיעור הכנה לפסח בהיכל המתיבתא דישיבת צאנו בנתניה, ועיקר השיעור נמסר בענייני הלכה למעשה - הידורים ודקדוקים ופסקי הלכות בעניינים הנוגעים למעשה בבדיקת חמץ ושריפת חמץ וליל הסדר וכו', ובסוף השיעור נשא מרן שליט"א דברי חיזוק על לימוד התורה וחיזוק האמונה, ולאחר מכן דיבר על המצב הקשה בארץ הקודש, ועל מלחמת רוסיה ואוקראינה, ועל הסתלקות מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, והרחיב לעורר על חובת התשובה בעת הזאת, שנלקח מאתנו ארון הקודש בשעה קשה ומסוכנת כ"כ של חבלי משיח, ולהלן הבאנו הדברים שנאמרו בענייני השעה:

עכשיו זהו עת צרה ליעקב, וצריך להתפלל באופן של "זעקה", וכמו שכתב הרמב"ם (פ"א מהלכות תעניות ה"א) וז"ל, "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור", ע"כ, והרי מבואר בלשון הרמב"ם שבעת צרה צריך "לזעוק" ולא רק להתפלל, והיינו להתפלל מקירות הלב עד שתפרוץ זעקה ממנו. וידוע שהתפילות יוצרים מליצי יושר עבור האדם, והם מגרשים את המקטרגים, והכל תלוי לפי כוונת התפילה, שכפי כוונת התפילה כך הוא כח המלאכים הנבראים לגרש את המקטרגים.

ויש שחושבים שהתפילות על יהודי אוקראינה הוא רק למען הצלת יהודי אוקראינה, אבל זהו טעות, שהתפילות אינם רק למען יהודי אוקראינה, אלא אנחנו מתפללים בעד עצמינו, שהרי בכל רגע יכול לפרוץ אש של מלחמה בכל העולם, וכפי שהיה בכל המלחמות הגדולות מעולם, שבתחילה לא נתכוונו שיפרצו מלחמות עולמיות, אלא לאט לאט התפתחו הדברים עד שבאו לידי מלחמה עולמית, וגם אנחנו עכשיו בסכנה גדולה עד מאוד, ובפרט שידוע שבד"כ בזמני מלחמות מתגבר האנטישמיות והם תולים את כל הצרות ביהודים, וזקוקים אנו להרבה רחמי שמים, שאם נאבד ח"ו את ההשגחה המיוחדת שמשגיח הקב"ה על עמו ישראל, הרי אנו אבודים ח"ו.

ובמדרש איתא שבדור האחרון לפני ביאת משיח, בשעה שיגיע הזמן להתחיל במלחמות בין המדינות כדי לזרז את ביאת משיח, הקב"ה כופה כביכול את האומות לעשות מלחמות, והיינו שלא יעשו מלחמות מחמת סיבות טבעיות כדרך שאר מלחמות, אלא הקב"ה יכניס בליבם לעשות מלחמות שלא עפ"י שכל, ויתעוררו מלחמות גדולות שבסופם ינקום הקב"ה בגויים וברשעים

נתרם לעילוי נשמת מרת דבורה חנה בת מנחם מנדל ע"ה נתרם על ידי בני משפחתה

נדבת ידידינו ממקורבי מרן רבינו שליט"א הרב שי גראובר שליט"א
ממקורבי ונאמני מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל
לעילוי נשמתו הטהורה של מרן שר התורה זצוק"ל